

C

परमेश्वर	१	२	३	४	५
मुखे	सद्योजात	वामदेव	अघोर	तत्पुरुष	ईशान्
रंग	हिरवा	तांबडा	काळा	पांढरा	पिवळा
दिशा	पूर्व	दक्षिण	पश्चिम	उत्तर	ऊर्ध्व
गणाधीश्वर	रेणुक	दारुक	घंटाकर्ण	धेनुकर्ण	विश्वकर्ण
आद्याचार्य	रेवण	मरुळ	एकोराम	पंडित	विश्व
उत्पत्ति	कोल्लिपाकी	वटक्षेत्री	द्राक्षाराम	सुधाकुंड	काशीक्षेत्र
लिंग	सोमेश्वर	सिधेश्वर	रामनाथ	मल्लिकार्जुन	विश्वनाथ
अधिपत्य	रंभापुरी	उज्जयिनी	हिमवत्केदार	श्रीशैलपर्वत	श्रीमहाक्षेत्र
स्थाने	बाळीहळ्ळी	कर्नाटक	हिमालय	आंध्रप्रदेश	काशी
गोत्रे	वीर	नंदी	भृंगी	वृषभ	स्कंद
महासूत्रे	पडविडी	वृष्टी	लंबन	मुक्तगुच्छ	पंचवर्ण
शाखा	रेणुक	दारुक	घंटाकर्ण	धेनुकर्ण	विश्वकर्ण
प्रवर	एकाक्षर	द्विक्षर	त्र्यक्षर	चतुरक्षर	पंचाक्षर
वेद	ऋग्वेद	यजुर्वेद	सामवेद	अथर्ववेद	अजपवेद(सूक्ष्म)
दंड	अश्वत्थ	पलाश	वेणु	न्यग्रोध	बिल्व
—	(पिंपळ)	(पळस)	(वेत्त)	(वड)	(बेल)
कमंडलू	हरित्वर्ण	तांबे	लोखंड	कांश्य	सोने
कंथा	हिरवी	तांबडी	निळी	पांढरी	पिवळी
तत्त्वे	पृथ्वी	आप	तेज	वायु	आकाश
बीज मंत्र	न	म	शि	वा	य
पंचाक्षरमंत्र	प्रसाद	माया	सूक्ष्म	स्थूल	मूल
सिंहासन	वीर	सध्दर्म	वैराग्य	सूर्य	ज्ञान
गणाधिेश्वरशिष्य	कालारी	पुरारी	वेदारी	स्मरारी	मखारी
गायी	नंदा	भद्रा	सुरभी	सुशिला	सुमना
भस्म	विभूती	भसित	भस्म	क्षार	रक्षा
भस्मधारणस्थान	दोन्हीपाय	गुह्यस्थान	हृदय	मुख	मस्तक

। भस्मधारणमंत्रः ।

अनादि शाश्वतं शांतं चैतन्यं चित्स्वरूपकम् । चिदंगं वृषभाकारं चिद्भस्म लिंगधारणम्
 भसित् धारण करणा-या साधकाला सर्वत्र परशिवाचा भास होवू लागतो.
 पंचाक्षरी मंत्राचे - ऋषी वामदेव - छंद पंक्ती - देवता सदाशिव - बीज ओम् कार - शक्ती उमा -
 कीलक शिव

संदर्भ: श्रीमद्जगद्गुरु आचार्योत्पत्तिक्रम वर्णन, प्रकाशक शैवभारती भवनम्, जंगमवाडी मठ,
वाराणसी पिनकोड २२१००१
फोन नं.०५४२-२४५०५४६, मोबाईल नं. ०-९४४८१२८५६४ व ०-९४१५३०२५६३
(श्रीशिवपूजाविधि: सन १९९४ व जन्म हा अखेरचा सन १९९१व १९९३)

सदानंदमीडे प्रभुं पञ्चवक्त्रम् ॥ २ वेदसारशिवस्तोत्रम् ॥
नित्य आनंदस्वरूप असणा-या पंचमुखी ईश्वराची मी स्तुती करतो.
पंचमुखी महादेव , कल्याण गीताप्रेस गोरखपुर - २७३ ००५
अंक १, वर्ष ६७, पान नं. १७ वरील माहिती

दिशा	पश्चिम	उत्तर	दक्षिण	पूर्व	ऊर्ध्व
मुख (वक्त्र)	सद्योजात	वामदेव	अघोर	तत्पुरुष	ईशान
वर्ण	श्वेत	कृष्ण	नील	पीत	दुग्ध
वाहन	हंस	गरुड	कूर्म	अश्व	वृषभ
तत्व	पृथ्वी	आप	तेज	वायु	आकाश
बीज	लं	वं	रं	यं	हं
अधिष्ठातृदेवता	ब्रह्मा	विष्णु	रुद्र	ईश्वर	सदाशिव
मुद्रा	धनुर्बाण	पद्म	ज्ञान	कवच	महामुद्रा

श्री संत शिरोमणी मन्मथ स्वामी कपिलधार कृत (कालावधी सन १५६९ ते १६१३)
श्री जगद्गुरु रेणुकाचार्यानी अगस्तमुनीला सिध्दांत शिखामणि ग्रंथाचे द्वारे केले उपदेशाचे
सारगृहीत (हरगौरी संवाद) श्री परमरहस्य (इसवी सन १६०० साली ग्रंथ लिहला असे)
श्री परमरहस्य सार्थ

अध्याय १६ वा मधील संदर्भित भाग (गणाधीश्वर = दारुक , आद्याचार्य = मरुळ)
तैसेची वटक्षेत्री अवतार होता । चरणी पावन झाली क्षिप्रा माता ।
उद्भव सिध्देशलिगी तत्वता । सिंहासन उज्जयिनी पुरी ॥१६-५६॥
ते मरुळाचार्य विख्यात । शिवदेशे करोनि मर्त्यलोकांत ।
वीरशैव धर्मा सरंक्षित । महाज्ञानी जाण तो ॥१६-५७॥
त्याचा दक्षिणदिशी मठ असतु । मरुळसिध्द महामहंतू ।
ज्ञानसूर्य जैसा भासतू । चिद्गगनीचा ॥१६-५८॥
निर्विकल्पदशे असत । तथा पिशाचवृति आवडत ।
मन उन्मनि सदोदित । संतुष्ट सदा ॥ १६-५९॥
तो कोणाचे आश्रमा न जाय । कोणाचे शास्त्रा न पाहे ।
कोणाचे संगी न राहे । क्षणभरी तो ॥१६-६०॥

कपिलेश्वराचे करी ध्यान । यजुर्वेदाचे उच्चारण ।
 गोमेदद लिंगाचे पूजन । वटाचे वृक्षी वास करी ॥१६-६१॥
 वामदेव मुखापासुन । झाले दारुकाचार्य उत्पन्न ।
 वृष्टी सुत्राधिकारी पूर्ण । नामे मरुळराध्य प्रसिध्द ॥१६-६२॥
 अमलाक्ष लिंग अवधारी । मृगजिन खांद्यावरी ।
 समीप तांब्याची खापरी । तया सत्यशरणाशी ॥१६-६३॥
 रुद्राक्षमाळा कंठी शोभती । व्याघ्र वाहन तयाप्रति ।
 जप मयुरासनी करीति । मरुळसिध्दते ॥१६-६४॥
 क्रियाज्ञान शक्तिधरोन । भूचरीमुद्रा गुरुचे ध्यान ।
 नेत्र वेधी ऐसी सिध्दी जाण । तयापासी असे ॥१६-६५॥
 मकार अक्षरी समाधि । र्चिचिली विभूति ब्रह्मवबोधी ।
 मस्तकी जटा योग सिध्दी । चरणालागती तयाच्या ॥१६-६६॥
 पळसाचा दंड हाती । ताम्र कलशाची दिव्य दीप्ती ।
 कंथा आरक्त स्थिती । असे जया गुरुवर्या ॥१६-६७॥
 ऐसी मरुळसिध्द मुनीची । भूषणे निरोपिली तयाची ।
 निराश निराभिमान अविद्येची । वार्ता तेही तेथ नाही ॥१६-६८॥
 अखंड निमग्न असे । आनंदे दुल्लतु पिशाचदशे ।
 भाग्योदये जया भेटतसे । तया आपणा ऐसे करी ॥१६-६९॥
 तो जरी अदृष्टे पाहे कोणाकडे । तरि त्यास ब्रह्मांड भांडार उघडे ।
 तात्काळ वस्तु होवोनि भिडे । वस्तुचि माजी ॥१६-७०॥
 गंगा सागरा शरण गेली । ती मिळोनि सागरुचि झाली ।
 परतोनि नाही आली । ठेली सागरुचि ॥१६-७१॥
 तेवि जे संता शरण गेले । ते मिळणी तद्रुपचि झाले ।
 पुनः नरदेहा नाही आले । होवोनि ठेले परब्रह्म ॥१६-७२॥
 म्हणोनि महंत मरुळसिध्द । शरणागता करी ब्रह्मबोध ।
 शिवाचारासी प्रसिध्द । तारक कृपाळू ॥१६-७३॥
 तेषु प्रमथवर्गेषु सृष्टेषु परमात्मना ।

रेणुको दारुकश्चेति द्वावभूता शिवप्रियौ ॥२-२७॥ सिध्दांतशिखामणि ॥
 परमात्म्याने निर्मिलेल्या त्या पूर्वोक्त प्रमथ-समुदायात रेणुक आणि दारुक या नावाचे दोघे
 प्रमथगण (ज्ञानसंपन्न व शिवानंदात सदैव दुंबत असणारे) शिवाला अत्यंत प्रिय होते.
 रे रे रेणुक दुर्बुध्दे कथमेष त्वयाऽधुना ।

उल्लंघितः सभामध्ये मम भक्तो हि दारुकः ॥३-६९॥ सिध्दांतशिखामणि ॥
 अरेरे, हे दुर्बुध्दी रेणुका, माझा परमभक्त असणा-या दारुकाला या सभेत तू ओलांडून कसा
 आलास ? ॥ असा उल्लेख आहे. परमशिवाचे आज्ञेने मध्यप्रदेशातील अवंतिका (उज्जैन)

नगरात वटक्षेत्रामध्ये श्री सिध्देश्वर महालिंगातून अवतरलेले (लिंगधारणचंद्रिका पृ.३६२-३६३)
 श्री मरुळाध्य यानी कर्नाटकातील बल्लारी जिल्ह्याच्या उज्जयिनी नावाच्या गावात एक धर्मपीठ
 स्थापिले. त्याचे नाव सध्दर्मपीठ अथवा सध्दर्म सिंहासन असे आहे.
 (धर्माजाजी परम धर्म। स्वरुपी राहणे हा स्वधर्म। हेचि जाणिजे मुख्य वर्म। साधू लक्षणचे।।)
 श्री काशी जगद्गुरु डॉ. चंद्रशेखर शिवाचार्य स्वामीजी जंगमवाडी मठ वाराणसी
 पिन कोड २२१००१ फोन ०५४२-२४५०५४६ यांचे सिध्दांतशिखामणिः
 (७जुलै१९९० चे संपादकीय पान नं.२२ व २३)
 ब्रह्मानन्दं परमसुखदं केवलं ज्ञानमूर्तिम्। द्वन्द्वातीतं गगनसदृशं तत्त्वमस्यादिलक्ष्यम् ।।
 एकं नित्यं विमलमचलं सर्वधासाक्षिभूतम् । भावातीतं त्रिगुण रहितं सद्गुरुं तं नमामि ।।
 गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णु गुरुर्देवो महेश्वरः । गुरु साक्षात् परं ब्रह्म तस्मै श्रीगुरवे नमः ।।

श्री सद्गुरु परंपरा

श्री सध्दर्मपीठाचे मध्यप्रदेशातून कर्नाटकामध्ये स्थलांतर

मालवप्रदेश म्हणजेच सध्याचा मध्यप्रदेश, येथील उज्जयिनी (अवंतीका) येथे, पंधरावे
 जगद्गुरु श्री शंभुमुनी लिंगैक्य झाल्यानंतर, श्री जगद्गुरु मरुळसिध्द (१६ वे पिठाधिशा), जैन
 राजाच्या उपद्रवामुळे मध्यप्रदेशातील उज्जयिनीचा परिसर सोडून शिष्यांसह महाराष्ट्राच्या विभिन्न
 स्थानांतून संचार करीत, कोल्हापूर जवळच्या सिध्दगिरीस प्रयाण करते झाले. तेथे श्री जगद्गुरु
 रेवणसिध्दांशी भेट होते. (सिध्दगिरी येथे सध्या १३ वे शतकातील रंभापूरी शाखामठ आहे.)
 श्री जगद्गुरु मरुळसिध्दांच्या महाकाल उज्जयिनी सध्दर्मपिठावर आलेल्या आपत्तीची माहिती
 झाल्याने श्री जगद्गुरु रेवणसिध्दांनी, श्री जगद्गुरु मरुळसिध्दांचे सांत्वन केले. आणि कर्नाटक
 प्रदेशातील कोट्टूर जवळ उज्जयिनी नांवाचे नवे नगर निर्माण करुन तेथे सध्दर्मपिठ पुन्हा
 स्थापन करण्याचा सल्ला दिला. (संदर्भ : पंचपिठ परंपरा, आणि कार्य)

श्री मरुळसिध्द व रेवनसिध्द मंदिर काकती जिल्हा बेळगांव

प्रमथ गणात रेणुक आणि दारुक असे दोघे सकल शास्त्र निपुण,मायाशक्तीने परिकल्पित,
 मल, विक्षेप, आवरण संबंधापासून परावृत होते. ते दोघेही तेजस्वी, ब्रह्मानंदज्ञानाने परिपूर्ण
 असणारे, अमृतरस आस्वादा रुची असणारे, शिवतत्व ज्ञानमयी असणारे, जन्म-मृत्यू व्याधीवर
 विजय प्राप्त केलेले, अप्रतिहत (दुस-यांपासून नाश न पावणारे) असे पराक्रमी होते. सर्व स्वतंत्र
 असलेल्या परमेश्वराने, सर्व कार्यनिर्वाहक समर्थ, शुध्दात्म व अत्यंत विश्वासपात्र असलेल्या
 रेणुक व दारुक यांना आपल्या अंतःपुराचे द्वारपालक म्हणून नेमले होते. भूलोकातील
 जीवसृष्टीच्या कल्याणार्थ रेणुकाला परमेश्वर आपल्या जवळ बोलावून 'प्रमथगणात मान्यताप्राप्त
 असलेला तू माझे स्वरूप आहेस. माझे म्हणणे प्रेमाने ऐक, भूमंडळात आता परम मोक्षप्रद
 असलेला लिंगाग समरसतेला भूलोकात पुनःप्रतिष्ठापित करावयाचे आहे. 'त्यावेळी रेणुकाचार्य
 यानी शिवर्जीचे आज्ञेप्रमाणे भूतलावर कार्य केले. श्री रेवणसिध्द सिध्दगिरीमध्ये असताना,

C

श्री मरुळसिध्दांनी उज्जैननगर सोडून दक्षिणेत संचार करीत असता सिध्दगिरीत कांहीं दिवस वास केला होता. त्या वेळी कोल्हापूर एक मोठे शहर होते व कांहींवर्षे राजधानी म्हणून प्रसिध्द होते.त्या शहरात मायादेवी नांवाची स्त्री रुपवती होती. ती मायाविद्येत (काळ्या विद्येत, अघोरी विद्येत) पारंगत होती. तिने विषाने भरलेली एक घागर तयार केलेली होती.ते विष पिऊन जो कोणी पचविल त्याच्याशीच लग्न करीन असा संकल्प तिने केला होता. तिच्या रुपाला मोहित होऊन कांही पंडीत, साधक आपल्या प्राणाची पर्वा न करता मायादेवीला जिंकणेस येत. तिचे ते विष पिऊन प्राण गमावत होते. अशा प्रकारे कांही पंडीत,साधक मरण पावले असताना सुध्दा, आपण जिंकूच अशा ध्रमात पडून तिचे ते जालीम विष पिऊन यम देवाचे पाशात पडतच होते. हा सर्व वृतांत जाणून श्री रेवणसिध्देश्वरजीनी मायादेवीचा गर्व भंग करण्यासाठी श्री मरुळसिध्दाना पाठविले होते. पंचाचार्यामध्ये द्वितीयस्थान असलेले श्री दारुकाचार्य हेच मरुळसिध्द ! होत. श्री रेवणसिध्दांचे आज्ञेनुसार मरुळसिध्द सिध्दगिरीहून कोल्हापूरस आले. मायादेवीचे विष पिऊन पचविले. विष पिऊन न मरता जिवंत असलेल्या तेजस्वी योग्यास मायादेवीने लग्नास तयार व्हावे अशी विनंती केली. परंतु मरुळसिध्दानी त्यास नकार देवून मरुळसिध्द कित्येक पर्वत व जंगल पार करत दक्षिणेकडे निघाले परंतु मायादेवी त्यांचा पाठलाग करीत 'मम का गती' काकती जि. बेळगांव येथ पर्यंत पोहचली. माझेशी लग्न कर अन्यथा माझे विष मला परत कर असा हट्ट धरलेने तत्क्षणी, घे तुझे विष म्हणून मरुळसिध्दानी एका दगडावर उल्टी केली. (आज काकती येथे त्या जागेतच मरुळसिध्दांचे देवस्थान असून उल्टी केलेला दगड देवस्थानाचे मध्यभागी आहे.) येवढे झाल्यानंतरही मायादेवीने मरुळसिध्दांची पाठ सोडली नाही व मायादेवीने चित्रविचित्र हावभाव करून मरुळसिध्दाना आपलेशी लग्न कर असा अट्टाहास धरलेने तिचेवर रागावून मरुळसिध्दानी तिचे नाक व स्तन कापून कुरुप केले. (नाक व स्तन कापलेल्या अवस्थेत, मायादेवीची दीड फूट उंच व एक फूट रुंद अशी मुर्ति आजही काकतीत सिध्देश्वर देवस्थानात आहे.) त्या नंतर मरुळसिध्दांनी काकतीचे पश्चिम दिशेस प्रयाण केले तेथे मायादेवीने मरुळसिध्दांची क्षमा मागून प्रार्थना केले नंतर मरुळसिध्दांना दया आली व जंगलातील झाडाचा पाला वाटून लाव असा आदेश दिला. वनस्पतीचा लेप लावलेनंतर मायादेवी पूर्ववत झाली. त्या ठिकाणास वैजनाथ म्हणून ओळखिले जाते हे ठिकाण काकतीचे पश्चिमेस १२ ते १५ कि.मि.वर आहे.

संदर्भ :- श्री सिध्दाश्रम, श्रीक्षेत्र रेवणसिध्देश्वर, हुनसेवारी-काकती-बेळगांव.

ब्रह्मालिन प.पू.मरुळसिध्द (मूळ पुरुष) मरुळ = मोहित करणारा
(कोट्टूर जवळ) मु.पो.उज्जयिनी ता.कूडलगी जिल्हा बेळ्ळारी (कर्नाटक राज्य)
पिनकोड ५७२ १७१ (पूर्वी निजाम स्टेट मध्ये)

१) सिध्देश्वर शिवलिंग (कलियुगातील प्रथम मरुळसिध्द) व

२) मुक्तिमुनी, ३) सिध्दमुनी ४) शिवमुनिंद्र ५) शांतमुनी ६) भवभूतमुनी

७) इम्माडीमुनी ८) शक्तिमुनी ९) सिध्दमुनी १०) इम्माडी शांतमुनी ११) मुम्मडी सिध्दमुनी

१२) सांबमुनी १३) इम्माडी शिवमुनी १४) ईश्यानमुनी १५) शंभूमुनी या चौदामूर्तीसह

Vinayanand Charitable Home India 416203

16 वे जगद्गुरु श्री मरुळसिध्दानी (कोट्टूर जवळ) मु.पो.उज्जयिनी येथे सधर्मपीठाचा मठ,
सन 1054 मध्ये स्थापन केला असे.संदर्भ: विश्वकल्याण योगीश्वर, मार्च 1997

प.पू. श्री जातवेदमुनी शिवाचार्य (कूडलसंगम) सारंग हिरेमठ उज्जयिनी शाखामठ

बाराव्या शतकात विजापूर जिल्ह्यातील बागेवाडी या गावी एका कम्मा ब्राह्मण कुलातील मादरस आणि मादलांबिका या दंपतीच्या उदरी श्रीबसवाचा जन्म झाला. त्यांनी वयाच्या आठव्या वर्षी आपला ब्राह्मणधर्मोचित उपनयन संस्कार करून घेण्यास नकार देऊन कूडलसंगम क्षेत्रास प्रयाण केले. आणि तेथील सारंग हिरेमठ या उज्जयिनी सधर्म पीठाच्या शाखामठाचे पट्टाधिकारी श्री जातवेदमुनी शिवाचार्याकडून दिक्षा घेतल्याचा इतिहास प्रसिध्द आहे. बिज्जलाची राजधानी (बिदरजवळील) कल्याण नगरीत शरणांची क्रांती झाल्यावेळी राजसैनिक, शिवभक्तांचा जागोजाग पाहाताक्षणी वध करीत असताना त्याचा प्रतिकार करणे अशक्य झालेने श्री बसवेश्वर, स्थानाचा त्याग करून आपले दिक्षागुरु श्री जातवेदमुनी शिवाचार्यांचे निवासस्थान असलेल्या कूडलसंगमक्षेत्राकडे निघून गेले व तेथेच लिंगैक्य झाले. परंतु आजच्या वीरशैवांत दोन पक्ष आहेत. एक पंचाचार्यांचा व दुसरा श्रीबसवअळुमाच्या शून्य सिंहासनाचा (म-हाठी संस्कृति,पृ.११६)

सधर्मपीठ मु.पो.उज्जयिनी ता.कूडलगी जिल्हा बेळ्ळारी (कर्नाटक राज्य) पिन कोड ५७२ १७१ युवनाम संवत्सर माघ शु॥ १० शके १८५७ रविवार दि.०२.०२.१९३६ इ॥.रोजी उज्जयिनी पीठाचे १०९ वे पीठाधिकारी म्हणून श्री १००८ जगद्गुरु सिध्देश्वर राजदेशिकेंद्र शिवाचार्य महास्वामी या नावाने त्यांना पट्टाभिषेक झाला. (जन्म मंगळवार पूष्य नक्षत्र कृ.३ सन१९०६, निर्वाण दि.१७.११.१९९८)

क्रोधनाम संवत्सर,श्रावण शु॥.१३ श्रवण नक्षत्र, बुधवार दि.२८-०८-१९८५ इ॥. रोजी ११० वे जगद्गुरु श्री मरुळाराध्य शिवाचार्यमहास्वामी यांचा पट्टाभिषेक

युवनाम संवत्सर शके १९१७ कार्तिक श॥.१३ रेवती नक्षत्र रविवार ५.११.१९९५ इ॥. रोजी १११ वे जगद्गुरु श्री मरुळसिध्द शिवाचार्यमहास्वामी यांचा पट्टाभिषेक

उज्जयिनी शाखामठ

श्री १००८ जगद्गुरु सिध्देश्वर राजदेशिकेंद्र शिवाचार्य महास्वामी (सधर्मपीठ उज्जयिनीचे १०९ वे मठाधिपति) यांचे शिष्य ब्रह्मलिन प.पू.कल्मेश्वर महाराज, शिरगुर ता.रायबाग (कर्नाटक) महानिर्वाण दि.११-०६-१९६८ कल्मेश्वर महाराज हे अत्यंत प्रतिभाशाली व शिघ्रकवी होते.कानडी भाषेमध्ये परंतु मराठी लिपीमध्ये त्यांचे आध्यात्मिक वांडगमय उपलब्ध आहे.

Vinayanand Charitable Home India 416203

C

प. पू. ब्रह्मलिन श्री दादामहाराज केळकर सांगली(०२३३-२३३२४६३) यांचे हस्तलिखित वहीचे आधारे, प्रा.डॉ.के.वा.आपटे सांगली (०२३३-२३०१६९९) लिखित चिमड संप्रदाय १२-१०-२००५ या ग्रंथातील मरुळसिध्दांची मठपरंपरा या मथळ्या खाली प्रसिध्द झालेली माहिती. मरुळसिध्दांच्या मठपरंपरेत आणखी एक नांव घेण्याजोगे अर्वाचीन साधू म्हणजे कल्मेश्वर. कल्मेश्वर यांची सर्कस होती. एकदा ते सर्कशीसह उज्जनी मध्ये होते. तेथे मरुळसिध्दांच्या मठातील सिध्देश्वर महाराजांना त्यांनी सर्कस पाहण्याचे आमंत्रण दिले. प्रथम सिध्देश्वरानी नकार दिला. पुढे कल्मेश्वरांच्या आग्रहाने ते सर्कस पाहण्यास गेले. त्यांच्याकडे कल्मेश्वरानी आशीर्वाद मागीतला. दुसरे दिवशी कल्मेश्वर, मठात येताच सिध्देश्वरानी त्यांना अनुग्रह दिला व सर्कस बंद करण्यास सांगितले. लगेच कल्मेश्वरानी सर्कस विकून टाकली व निष्ठेने साधन केले. त्यांना प्राप्त झालेला अधिकार पाहून कल्मेश्वराना अनुग्रह देत जाण्याची आज्ञा सिध्देश्वरानी केली. कल्मेश्वरानी शिरगुर येथे आपला मठ स्थापन केला. ते एकतारी भजन करीत व त्यात देहभान विसरून जात. दिनांक ११-०६-१९६८ रोजी कल्मेश्वरानी शिरगुर येथे भजन करीत देह ठेवला. संदर्भ : १) (चिमड संप्रदाय पान नं. १३)
२) (प्रा.कृष्णा गुरव, कोल्हापूर ०२३१-२३२४२८४ यांचे कैवल्य दिवाळी अंक २००२, पा.नं.१५४)

ब्रह्मलिन प.पू.निरंजन महाराज (ढवळी)
जन्म दि.१०-०१-१९०२ निर्वाण दि.२१-१२-१९९७
सिध्दांतशिखामणिच्या ताडपत्रावरील ग्रंथाच्या आरंभी
धारवाड येथील कर्नाटक विश्वविद्यालयाच्या कन्नड
अध्ययन पीठ आणि कन्नड अनुसंधान संस्थान या दोन्ही
विभागातील सहा हस्तलिखिता पैकी (क्र.२३४१ क.अ.पीठ)
मध्ये श्री गुरु निरंजन संगमाय नमः असा उल्लेख आहे.
(सिध्दांतशिखामणिः ७ जुलै १९९० संपादकीय पान नं.३३)
श्री सद्गुरु निरंजन महाराज यानी, सिध्दांत शिखामणि व
वचनसाहित्य याचा समन्वय करुन आणि वेदांत, सिध्दांत,
बसवपुराण व कुराण यांचा समग्र अभ्यास करुन, केवळ
कर्मकांडात न अडकता साधकाना समजेल अशा सोप्या
भाषेमध्ये परमार्थ सांगितला आहे. म्हणून ॥ समन्वय से समाधि ॥
हे आश्रमाचे बोधवाक्य स्विकारले आहे.

ब्रह्मलिन प.पू.अल्लमप्रभू महाराज
(चिक्कोडी, चिचणी)
शिरगुर येथे
जन्म दि. २८-०४-१९१९
नियुक्ति दि. ११-०६-१९६८
निर्वाण दि. ६-१२-१९८६

श्री निरंजन महाराजानी स्वतः नियुक्ति केलेले दोन उत्तराधिकारी

कोल्हापूर दिनांक १७-०३-१९८०, मांगूर दिनांक ९-०४-१९९४ १९८७

Vinayanand Charitable Home India 416203

श्री मुकुंददास महाराज (शिंपेवाडी), मठस्थापना २००७-०९	श्री विनयानंद (मौजे वडगांव), १९९४-९७	श्रीं चे समाधिस्थान (मिरज ढवळी), १९९८-२००३	श्री विरुपाक्षदेवरुमहाराज (शिरगुर) १९६८-७१
--	--	--	--

- श्री सदगुरु निरंजन महाराजांचे वेळी, नामसप्ताह साजरा केला जाणारी गांवे व तिथी संदर्भ :- महालक्ष्मी दिनदर्शिका कोल्हापूर
- १) घालवाड - रामनवमी (चैत्र शु॥.नवमी) २) हिंगणगांव - गुरुपौर्णिमा (आषाढ शु॥.१५)
 - ३) मौजे वडगांव - गोकुळ अष्टमी (श्रावण कृ॥.८)
 - ४) मांगूर - हुपरी - बसवेश्वर जयंती (वैशाख शु॥.अक्षय तृतीया)
 - ५) खरशिग - तुकाराम बिज (फाल्गुन कृ॥.२) ६) खोची - धर्मनाथ बिज
 - ७) जांभळी - दत्तजयंती (मार्गशिर्ष शु॥.१५)
 - ८) ढवळी - शिवरात्रीचे दुसरे दिवशी (माघ कृ॥.१४/३०)
 - ९) शिंपेवाडी - निवृत्तीनाथ महाराज पूण्यतिथी १०) तावदारवाडी - एकनाथ षष्ठी
 - ११) भोसे - आद्यशंकाराचार्य जयंती १२) लोकर - व्यास जयंती
 - १३) मर्दवाडी - मार्गशिर्ष गुरुवार शेवटचा १४) हेरले - श्रावण सोमवार शेवटचा
 - १५) पट्टणकोडोली - बिरदेव जयंती १६) १ मे आषाढ

॥ समन्वय से समाधि ॥

शुद्ध, स्थिर, व्यापक आणि परिपूर्ण म्हणजे परमार्थ.
द्वैताद्वैत मते शुद्धे विशेषाद्वैत संज्ञके । वीरशैव सिद्धान्ते सर्वश्रुति समन्वयः ॥
भाष्यकार श्रीपतिपंडिताराध्य
समन्वयदृष्टि ठेवून द्वैताद्वैत प्रतिपादक अशा शक्तिविशिष्टाद्वैत सिद्धांताचे प्रतिपादन केले आहे. परंतु शेवटी अद्वैत स्थिती प्राप्त करून घ्यावी लागते.
सांख्य योगः पाञ्चरात्रं वेदः पाशुपत तथा ।
एतानि मानभूतानि नोपहन्यानि युक्तिभिः (सि.शि.५-४)
वरील सर्व शास्त्रे प्रमाणभूत असून त्याचा युक्तिवादने कोणीही उपमर्द करू नये,
असा वेदानी आदेश दिला आहे.

अवन्तिका (उज्जैन) महात्म्य (मालवा -मध्य प्रदेश)

भारत की साँस्कृतिक राजधानी उज्जैन (महाकालेश्वर एवं वीर विक्रमादित्य और महाकवि कालिदास की) पुराण प्रसिद्ध पुण्य नगरी है। उज्जैन विन्ध्याचल के अंचल में मालवा के पठार पर समुद्र सतह से ४६१.७४ मीटर की उँचाई पर २३.११ उत्तरअक्षांश और ७५.५२ रेखांश पर क्षिप्रा(ज्वरघ्न,पापघ्न और अमृतसंभवा) के तट की बाईं ओर बसा है। आधुनिक लोग अवन्तिकापुरीको उज्जैन कहते है। उज्जैन का दुसरा नाम महाकालपुरी भी है।

Vinayanand Charitable Home India 416203

अयोध्या, मथुरा, माया, काशी, काञ्ची, अवन्तिका ।

पुरी द्वारावती चैव सप्तैता मोक्षदायिकाः ॥

महाकालपुरीका नाम प्रत्येकयुगमे परिवर्तित होता रहता है। इसके सम्बन्ध मे कहा गया है-

कल्पे कल्पेद्यखिलं विश्वं कालयेद्यःस्वलिलया ।

तं कालं कलयित्वा यो महाकालोद्भवत्किल ॥ (स्क.का.ख.७/९१)

इस स्थानको पृथ्वीका नाभिदेश कहा गया है। द्वादश ज्योतिर्लिङ्गोंमें महाकाल लिङ्ग यहीं है और इक्वान शक्तिपीठोंमें यहाँ एक शक्तिपीठ भी है। द्वापारमें श्रीकृष्ण-बलराम यहीं महर्षि सांदीपनिके आश्रममें अध्ययन करने आये थे। महाराज विक्रमादित्य के समयमें उज्जयिनी भारतकी राजधानी थी। भारतीय ज्योतिषशास्त्रमें देशान्तरकी शून्य रेखा उज्जयिनीसे प्रारंभ हुई मानी जाती थी। (संदर्भःभास्कराचार्यकृत सिद्धांतशिरोमणि)

यलंकोज्जयिनीपुरोपरि कुरुक्षेत्रादिदेशान् पृशत् ।

सूत्रं मेरुगतं बुधैर्निगदिता सा मध्यरेखा भुवः ॥

अर्थात् लंका से उज्जैन एवं कुरुक्षेत्र होते हुये जो रेखा मेरु पर्वततक पहुँचती है वह मध्य रेखा मानी गई है। इसी के संकेत स्वरुप उज्जैन की वेधशाला आज भी वेध-कार्य कर रही है। सन् १७२० में जयपुर नरेश जयसिंहने बनवाई हुई वेधशाला आज भी विद्यमान है। इस वेधशालामें १) सम्राट यंत्र २) नायडूबलय यन्त्र ३) दिगंश यन्त्र ४) भिति यन्त्र प्रमुख चार यन्त्र हैं। इनचारो यन्त्रो द्वारा प्राप्त होने वाले काल, क्रान्ति, नतांश, दिगंश आदि के ज्ञान की सूक्ष्मता को देखने पर आश्चर्यचकित हो जाते हैं। आचार्य वराहमिहिर के अनुसार जब उत्तर ध्रुव की स्थिति पर २१मार्च से प्रायः ६ मास का दिन होने लगता है, तब ६ मास के तीन माह व्यतीत होने पर सूर्य दक्षिण क्षितिज से बहुत दूर हो जाता है। उस समय सूर्य उज्जयिनी में ठिक मस्तक पर होता है। उज्जैन का अक्षांश और सूर्य की कांति दोनों ही २४ अक्षांश पर मानी गई है। ऐसी स्थिति उज्जयिनी के अतिरिक्त संसार के किसी नगर की नहीं है, इसलिये उज्जयिनी को भारत का ग्रीनविच माना है। उज्जैन में महाकाल की स्थापना का रहस्य भी यही है कि कालगणना का यही मध्य बिन्दु है। मंगल ग्रह की उत्पत्ति का स्थान उज्जयिनी को माना जाता है। यह सप्तपुरियोंमें एकपुरी है। यहाँ बारहवे वर्षमें कुम्भकामेला लगता है। अवन्तिके प्रत्येक कल्पमें भिन्न-भिन्न नाम होते है। यथा -कनकश्रृंगा,कुशस्थली, अवन्तिका, पद्मावती, कुमद्वती, उज्जयिनी, विशाल, भोगवती, हिरण्यवती, प्रतिकल्पा, और अमरावती आदी।

महाकुम्भ-पर्वके आद्यप्रवर्तक भगवानशंकराचार्य ।

मेषराशिं गते सूर्ये सिंहराशौ बृहस्पतौ ।

उज्जयिन्यां भवेत् कुम्भः सदा मुक्तिप्रदायकः ॥

जिस समय सूर्य मेष राशिपर हो और बृहस्पति सिंह राशिपर हो तो उस

Vinayanand Charitable Home India 416203

समय उज्जैनमें कुम्भ योग होता है।

उज्जैन-स्नानकी महिमा-

कुशस्थलीमहाक्षेत्रंयोगिनां स्थानदुर्लभम् । माधवे धवले पक्षे सिंहे जीवे अजे रवौ ॥
तुलाराशौ निशानाथे पूर्णायां पूर्णमातिथौ । व्यतिपाते तु सञ्जाते चन्द्रवासरसंयुते ।
उज्जयिन्यांमहायोगे स्नाने मोक्षमप्नुयात् ॥ (स्क.पु.अवन्तिखण्ड)

उज्जैन के कुंभ पर्व में दस योग मुख्य होते हैं, १ वैशाख मास, २ शुक्ल पक्ष, ३ पूर्णिमा, ४ मेष राशि पर सूर्य का होना, ५ सिंह राशि पर बृहस्पति, ६ चंद्र का तुला राशिपर होना, ७ स्वाति नक्षत्र, ८ व्यतिपात योग, ९ सोमवार, और १० उज्जैन नगरी।

ज्योतिः सिध्दवटे ज्योतिस्ते पश्यन्तीह ये द्विजाः ।

अथवा श्रीमहाकालद्रष्टारः पुण्यराशयः ॥ (स्क.पु.अवन्तिखण्ड)

जो द्विजगण इस उज्जयिनी सिध्दवटमें ज्योतिःस्वरूप ज्योतिर्लिङ्ग अथवा श्री महाकालेश्वरके दर्शन करते हैं, वे पुण्यराशि पर ज्योतिको देख लेते हैं

न गुरोरधिकं तत्त्वं न गुरोरधिकं तपः । तस्मात् परतरं नास्ति तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥
ध्यानमूलं गुरोर्मूर्तिः पूजामूलं गुरोः पदम् । मंत्र मूलं गुरोर्वाक्यं मुक्तिमूलं गुरोः कृपाः ॥

॥ नास्ति मुद्रासमं किंचित् सिद्धिदं क्षितीमंडले ॥

यापृथ्वीवर मुद्रेसारखे यश देणारे अन्य कुठले कर्म नाही.

योग साधनेत अष्टांगाशिवाय मुद्रांचे सुध्दा एक खास महत्व आहे.

॥ ॐ नमो शिवा ॥ शिवा = कल्याणमयी देवी ॥

महामुद्रा नभोमुद्रा उड्डीयान जलधरम् । मूलबंधो महाबंधी महावेधश्च खेचरी ।
विपरीत करा योनिर्वज्राणी शक्तिधारिणी । ताडागी माण्डवी मुद्रा शाम्भवी पंचधारिणी ।
अश्विनी, पाशिनी काकी मातङ्गिच भुजंगिनी । पंचविंशती संख्याका मुद्रा प्रोवता महर्षिभिः ।

॥ ॥

१) महामुद्रा २) नभोमुद्रा ३) उड्डीयानबंध ४) जलन्धरबंध ५) मूलबंध ६) महाबंध
७) महावेध ८) खेचरी ९) विपरीतकरणी १०) योनिमुद्रा ११) वज्राणी १२) शक्तिधारिणी
१३) ताडागी १४) माण्डवी १५) शाम्भवी १६) पार्थिवधारिणी १७) आपोधारिणी
१८) वैश्यवानारीधारिणी १९) वायवीधारिणी २०) नभोधारिणी २१) अश्विनी
२२) पाशिनी २३) काकी २४) मातङ्गि २५) भुजंगिनी.

भूचरीमुद्रा :- पद्मासन किंवा सिध्दासन कुठल्याही ध्यानात्मक आसनात बसून नाकापासून जवळ जवळ चार बोटे लांब शून्य आकाशात मन स्थिर करणे म्हणजेच भूचरी मुद्रा होय.

लाभ :- एकाग्रता वाढवून मन ध्यानासाठी उपयुक्त बनवते.

खेचरी मुद्रा :- जिभेला उलटे दुमडून टाळूला लावल्याने खेचरी मुद्रा बनते.

या मुद्रेचा सराव गुरुंच्या सानिध्यातच करावयास पाहिजे.

Vinayanand Charitable Home India 416203

लाभ :- या मुद्रेच्या सतत सरावाने अभ्यासकाला अमृत रसाचा स्वाद येऊ लागतो.
साधकाला निद्रा , भूक व तहान सतावत नाही.

उन्मनी मुद्रा :- पद्मासनात स्थिर होऊन बसा आणि नजर नासिकेच्या वर भुवयामध्ये स्थिर करून आज्ञा चक्रावर ध्यान केंद्रित करा. मनात कुठलाही विचार आणू नका आणि आज्ञा चक्रावरच ध्यान एकाग्र करा.

लाभ :- मनाला एकाग्र करण्यात आणि ध्यान करण्यात ही मुद्रा खूपच मदत करते.
सर्व इंद्रिय आणि मन निष्क्रिय होतात. ज्यामुळे प्रत्याहार अवस्था होऊन बुद्धी स्थिर होते आणि समाधीची स्थिती बनू लागते. ज्ञान प्रकाशाचा उदय व ऋतंभरा प्रज्ञेची जाणीव होते.

योग साधना :- पूज्य स्वामी रामदेवजी, कनखल हरिद्वार पिनकोड 249 408
फोन नं. 01334-244107, 240008, 246737

It is through concentration that the movements of the MIND are stilled. Preparation for concentration is through practice and detachment. The gestures that help concentration most are the Invisible (AGOCHARI) gesture, the Wandering -on-Earth (BHUCHARI) gesture, the Black-Bee (CHACHARI) gesture and the Giver-of-Happiness (SHAMBHAVI) gesture.

The Gestures, or MUDRAS

The Giver-of-Happiness Gesture (SHAMBHAVI MUDRA): For this the MIND should be firmly established in the Center of Command (AJNA CHAKRA) and the eyesight kept level, fixed on some beautiful imaginary object at a distance of at most a yard (2 cubits) and at least one span of the hand. And whether walking, moving, standing, sitting, sleeping, waking or working, the invisible (ALAKSHYA) should be made the object of sight (LAKSHYA). No outside help is necessary for this, it suffices for the outward vision to be changed into the inward vision or introspection (ANTAR-LAKSHYA). This inward vision, by which the meaning of the spoken word is seen to be in accordance with its subtle substratum (MADHYAMA), is called the SHAMBHAVI MUDRA, or "gesture of the Giver-of-Happiness" (Shambhu, i.e. Shiva). It is said to have been practiced by Shiva himself. The Upanishad says: "When the MIND dissolves into its inherent bliss this is the gesture of the Giver-of-Happiness. This is also called the Moving-in-the-Void gesture." (MANDALA BRAHMANA Up. 2, 18.)

Of the twenty-five Gestures, the Moving-in-the-Void and the Thunderbolt, together with the secondary gestures, the Beating (tadava), the Wearing-of-Garment (paridhana), the Union (yukti) the Moving-Around (parichalana) and the Moving Energy (shakti chalana), should never be attempted without the guidance of a qualified teacher or guru.

For mental concentration in particular, the following gestures are used:

- 1) The "Invisible gesture" (AGOCHARI) consists in keeping still with the MIND concentrated on the tip of the nose.
- 2) The "Wandering-on-the-Earth" (BHUCHARI) consists in fixing the MIND on the empty space about four finger breaths from the tip of the nose.

3) The Black-Bee (CHACHARI), sometimes identified with the Moving-in-the-Void gesture, by which the MIND is concentrated on the Center of Command. In Breathing exercises, besides these gestures, the Intoxicated gesture (UNMANI MUDRA) and the Absolute chalice (Kevala Kumbhaka) are used.(YOGAVIDHYA)

तिही त्रिपुटीचे वाडरे । सव्वालक्ष चरावया जायरे । ते दैत्यापाठी हुंवरत लागे रे । कान्हो ॥१॥
 भक्ताधरीं दुभे सानुरागेरे । तिचे नाम शांभवी आहेरे । तिची रुपरेखा कायरे । कान्हो ॥२॥
 येकी चौमुखी गाय पाहेरे । तिचा विस्तार बहू आहेरे । तिच्या नाभिकमळीं जन्म वासु सांगेरे । कान्हो ॥३॥
 तिसी आदिपुरुषु बापमायेरे । बापरखुमादेविवरु विठठलु पाहीरे । ते भक्ता ओळली आहेरे । कान्हो ॥४॥
 ते दोहतां भरणा पाहेरे । चारी धारा वर्षत आहेरे । कान्हो ॥५॥ ज्ञानेश्वर गोरखपूर गाथा २०३ ॥
 ओम् नमो शिवा आदि । कावडि घेतली खांदी । मिळाली संतमांदी । त्याचे रज रेणु वंदी ॥६॥
 शिवनाम शीतळ मुखीं । सेवि पां कापडीयारे । दडदडदडदड दुडुदुडुदुडुदु । पळ सुटला कळिकाळा बापुडीयारे ॥७॥
 गुरुलिंग जंगम । त्यानें दाविला आगम । आधिव्याधि झाली सम । तेणें पावलों विश्राम रे ॥८॥
 जवळी असतां जगजीवन । कां धांडोळिसी वन । एकाग्र करी मन । तेणें होईल समाधान रे ॥९॥
 देहभाव जेथं विरे । ते साधन दिधलें पुरे । बापरखुमादेविवरे । विठठलु रे विठठलु रे विठठलु रे ॥१०॥

॥ ज्ञानेश्वर गोरखपूर गाथा ॥

ओम् नमोजी शिवा । नमो तुज महादेवा । करुनी उपकार जीवा । अवतार धरीला ॥ ॥
 सोपा मंत्र रामनाम । तेणें झालें सर्व काम । साधनांचा श्रम । गोवा उगविला ॥ ॥
 बैसोनियां दृढासनीं । नाम जपे निशीदिनीं । तयासी अवनी । सोपी दिसे ॥ ॥
 बरवें साधन उत्तम । अवघा निवारिला श्रम । गातां तुमचें नाम । वंद्य तिही लोकी ॥ ॥
 जड जीवा उधरिले । कलिमाजी सोपें केलें । रामनाम जप वहिलें । थोर साधन हें ॥ ॥
 अवतार धरुनी साचा । उध्दार केला जड जीवांचा । एका जनार्दनी नामाचा । वाढविला महिमा ॥ ॥

॥ एकनाथ गोरखपूर गाथा ॥

एक एव शिवः साक्षात् सर्वानुग्रहकारकः । गुरुजंगमलिंगात्मा वर्तते भुक्तिमुक्तिदः ॥ सि.शि. ॥
 भक्तिसाठीच शिवाने गुरुरूप धारण केल्याने शिवाप्रमाणेच गुरु, लिंग व जंगम यांची समदृष्टिने भक्ति करावी.
 वेदशास्त्रपुराणानि सामान्यगणिका इव । एकैव शाम्भवी विद्या गुप्ता कुलवधूरिव ॥१॥
 वेद, शास्त्र, पुराणे ही एखाद्या गणिकेप्रमाणे सामान्य आहेत; जुजबी आहेत;
 फक्त एकमात्र अशी ही शाम्भवी मुद्राच एखाद्या कुलवधूंप्रमाणे गुप्त वास करते.
 अन्तर्लक्षबहिर्दृष्टिर्निमेषोन्मेषवर्जिता । एषा हि शाम्भवी मुद्रा सर्वशास्त्रेषु गोपिता ॥१०॥ ॥ अमनस्कयोग ॥
 ही शाम्भवी मुद्रा अन्तर्लक्ष्य तशीच बहिर्दृष्टि राखणारी आणि निमेष व उन्मेष यांवरिहित अशी आहे म्हणजे शाम्भवी मुद्रेमध्ये
 बहिर्दृष्टि झाल्यावरही चित्त अन्तर्लक्ष्य राहते आणि दृष्टीमध्ये निमेष व उन्मेष ठरतच नाहीत.

ही मुद्रा सर्व शास्त्रामध्ये गुप्त वास करणारी अशी आहे.

गुरोरालोकमात्रेण स्पर्शात्संभाषणादपि । सद्यः संज्ञा भवेज्जन्तोर्दीक्षा सा शांभवी मता ॥ वायवीय संहिता ॥
 गुरु की दृष्टि,स्पर्श,अथवा वाक्य द्वारा जो तुरन्त एक प्रकार का ज्ञान या अनुभव उत्पन्न होवे,उसे शांभवी (वेध) दीक्षा कहते हैं।
 दर्शनात् स्पर्शानाच्छब्दात् कृपया शिष्यदेहके । जनयेद्यः समावेशं शांभवं स हि देशिकः ॥ योगवाशिष्ठ, नि.प्र.पू.१२८,६१॥
 जो कृपापूर्वक दर्शन,स्पर्श,किंवा शब्द (मंत्र का उपदेश) द्वारा शिष्य-देह में मंगलमय अनुभूति कर सके, वही गुरु है।

Vinayanand Charitable Home India 416203

मुद्रेय खलु शाम्भवी भवति सा लब्धा प्रसादाद् गुरोः । शून्याशून्यविलक्षणं स्फुरति तत्तत्त्वपरं शाम्भवम्
॥ हठयोगप्रदीपिका ४-३७ ॥

शाम्भवी यो विजानाति स च ब्रह्म न चान्यथा ॥ घेरेंड संहिता ३-६२ ॥

वाङ्मात्राद्वाथदृक्पातात् यः करोति च तत्क्षणात् । प्रस्फुटं शाम्भवं वेद्यं स्वसंवेद्यं परं पदम् ॥ ५-६४ ॥
सद्गुरु संभाषणाद्वारा , शक्तिपातद्वारा शांभवी दीक्षा देऊन स्व-संवेद्य अशा परमपदाचें ज्ञान करुन देतो.

मद्-मोदे तुरानन्दो (तुरीयानन्दो) जीवात्मपरमात्मनोः ॥ ६-२९

॥ उभयोरेक्यं संवित्तिर्मुद्रेति परिकीर्तिता ॥ ६-३० ॥ सिध्द सिध्दांत पध्दति ॥

मुद धातु मोदार्थक आहे. रा धातु आनंददायक आहे. जी जीवात्मा व परमात्मा यांच्या
एकतेचे ज्ञान प्रकट करते तिला मुद्रा असे म्हणतात.

बुध्दीचें बोध्दव्य । मनाचें मंतव्य । चित्ताचें चेतव्य । मुरालें जेथ ॥ ६-२२६ ॥

ऐसा शांभवीमुद्रा प्रसाद । प्राप्त झाला ज्या विशद । तोचि भगवंतासि प्रसिध्द । प्रिय झाला ॥ ६-२२७ सिध्दान्त संहिता ॥
शांभवी असे तुझेया वामांगी । जे विमला तन्वंगी । तुजसी अभिन्न भावें भोगी । शिवानंदु हे ॥ विवेक सिंधु ११-७२ ॥

शुध्द, पवित्र आणि कोमलांगी (सुंदर) अशी ती शांभवी (म्हणजे शिवशक्ति) ही तुमच्या डाय्या बाजूस आहे.

तुमच्याबरोबर एकरुपता साधून, तन्मय होऊन शिवानंदाचें सुख भक्तिभावानें उपभोगीत आहे.

मग तिहीं तें शांभव । अद्वयानंदवैभव । संपादिलें सप्रभव । श्रीगहिनीनाथा ॥ ज्ञानेश्वरी. १८-१७५६ ॥

मग त्या गोरक्षनाथांनीं तें शंकरापासून परंपरेनें प्राप्त झालेंले अद्वैतानंदाचें ऐश्वर्य, सामर्थ्यासह श्रीगहिनीनाथांना दिलें.

मार्गाश्च पंच वै साध्या योगिना फलसाधने । तेन स द्वैतनाशाश्च प्राप्नोति पदमव्ययम् ॥ १९-२० ॥

प्रथमो विहंग्वाख्यश्च द्वितीयो मीनसंज्ञकः । तथा पिपीलिकाख्यश्च चतुर्थः कपिसंज्ञकः ॥ १९-२१ ॥ सि.संहिता ॥

पहिला विहंगम दुसरा मीन तिसरा पिपीलीका चवथा कपिमार्ग (आणि पांचवा शेषमार्ग) आहे.

तैसें देख पां विहंगममते । अधिष्ठानि ज्ञानाते । सांख्य सद्य मोक्षातें आकळ्ति ॥ ज्ञानेश्वरी अ.३-४३ ॥

पहा, तसें विहंगममार्गानें (पक्षाच्या मार्गाप्रमाणें) ज्ञानमार्गाचा आश्रय करुन

ज्ञानी तत्क्षणींच मोक्ष आपल्या स्वाधीन करुन घेतात.

वेदशास्त्रपुराणानि सामान्यगणिका इव । या पुनःशांभवी विद्या गुप्ता कुलवधूरिव ॥ १-७ ॥

वेदशास्त्रपुराणे ही सामान्य गणिकेप्रमाणे आहेत.शांभवी विद्या मात्र कुलीन स्त्रीप्रमाणे गुप्त व रक्षणीय आहे.

इडा भागीरथी गंगा पिंगला यमुना नदी । तयोर्मध्यगता नाडी सुषुम्नाख्या सरस्वती ॥ १-११ ॥

इडाको गंगा और पिंगला को यमुना तथा इन दोनोंके मध्यमें जानेवाली नाडी सुषुम्नाको सरस्वती कहते हैं ।
त्रिवेणीसंगमो यत्र तीर्थराजः स उच्यते । तत्र स्नानं प्रकुर्वीत सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ १-१२ ॥ ॥ ज्ञानसंकलिनी-तन्त्र ॥

इस त्रिवेणीका जहाँ संगम है, उसे तीर्थराज कहते हैं । इसमें स्नान करके सारे पापोंसे मुक्त हो जाते हैं ।

तदेव हृदयं नाम सर्वशास्त्रादिसम्मतम् । अन्यथा हृदि किंचास्ति प्रोक्तं यत् स्थूलबुद्धिभिः ॥ योगस्वरोदय ॥

यही अर्थात् आज्ञाचक्र ही सर्वशास्त्र-सम्मत हृदय है । स्थूल-बुद्धिवाले ही अन्य स्थूल स्थानको हृदय कहते हैं ।

पिंगलेडा सुषुम्ना च तीर्थ तासां तु संगमः । तत्र स्नानं पवित्रं तु विशुध्दं योगसाधनम् ॥ ॥ सि.संहिता ॥

इडा,पिंगला व सुषुम्ना यांचा संगम हेच तीर्थ आहे. त्यामध्ये स्नान हे पवित्र व शुध्द असे योगसाधन आहे.

चांद्री सौरी सुषुम्ना च तासामैक्यपथात्कलु । त्रिकूटं संचरेन्नित्यं समाधौ सुखमश्नुते ॥ ॥ सि.संहिता ॥

चंद्रनाडी, सूर्यनाडी व सुषुम्ना या तीन नाड्या एकत्र मिळतात

तेथून त्रिकूटपर्वताकडे जावे. तेथे गेल्यावर नित्य समाधिसुखाचा लाभ होतो.

त्रिकूटं श्रीहटं चैव गोल्हाटं च ततः परम् । चतुर्थमौटपीठं च सुषुम्नामार्गणे खलु ॥ ॥ सि.संहिता ॥

C

सुषुम्नेच्या वाटेत असणारी त्रिकूट, श्रीहट, गोल्हाट अशी तीन मंडळे असून त्यापुढे चवथे औटपीठ हे मंडळ आहे.
 पंचमी भृंगगुंफा तत्रोन्मनी सा प्रकीर्तिता । समाधौ पूर्णयोगा च स्थिरात्मसिद्धिदा खलु ॥ ॥ सि.संहिता ॥
 पाचव्या मंडळाचे नाव भृंगगुंफा आहे. तिला उन्मनी म्हणतात.
 त्या स्थितीमध्ये संपूर्ण व स्थिर समाधि असते. ही अवस्था आत्मसिद्धी देणारी आहे.
 कीदृशी खेचरी मुद्रा विद्या च शांभवी पुनः । कीदृश्यध्यात्मविद्या च तन्मे ब्रूहि महेश्वर ॥ १-१३ ॥
 श्रीपार्वती म्हणाली हे महेश्वरा ! खेचरीमुद्रा, शांभवी विद्या व अध्यात्मविद्या यांचे स्वरूप आपण मला सांगावे.
 मनः स्थिरं यस्य विनावलंबनम् । वायुः स्थिरो यस्य विना निरोधनम् ॥
 दृष्टिः स्थिरा यस्य विनावलोकनम् । सा एव मुद्रा विचरंती खेचरी ॥१-१४ ॥
 श्रीशिव म्हणाले विनासायास, विनाधार किंवा विनाश्रय मन स्थिर व एकाग्र होणे, निरोधाशिवाय वायू स्थिर होणे
 व दृश्यपदार्थाशिवाय किंवा कोठेही दृष्टि न लावता दृष्टि स्थिर होणे
 या अवस्थेला चालतीबोलती खेचरीमुद्रा म्हणतात.
 बालस्य मूर्खस्य यथैव चेतः । स्वप्नेन हीनोऽपि करोति निद्राम् ।
 ततो गतः पथो निरावलंबः । सा एव विद्या विचरंति शांभवी ॥१-१५ ॥
 बालक व मूर्ख (अज्ञानी) यांचे चित्त स्वप्नरहित (निःस्वप्न) निद्रेचा अनुभव घेते. अशा अवस्थेतून आलंबन
 किंवा आधाररहित जो मार्ग जातो तीच चालतीबोलती शांभवी विद्या समजावी. ॥ ज्ञानसंकलिनी-तन्त्र ॥
 सांडूनि मीठपणाचा लोभु । मिठें सिंधुत्वाचा घेतला लाभु । तेवी अहं देऊनि मी शंभु । शांभवी झालों ॥ १-६३
 अमृतानुभव ॥
 शक्तिःशांभवविश्वरूपमहिमा मांगल्यमुक्तामणि । घंटा सुलमसिं लिपीं च दधतीं दक्षैश्चतुर्भिः करैः ॥
 वामैर्बाहुभिशेषभरितं पात्रं च शीर्षं तथा । चक्रं खेटकमंधकारिदयिता त्रैलोक्यमाता शिवा ॥ ॥
 श्री शाकंभर्यष्टकम् ॥
 शिवाकान्त शम्भो शशाङ्कार्धमौले ॥ वेदसारशिवस्तोत्रम् ॥
 शक्तिरुपिणी पार्वतीचा पति असणा-या, पृथ्वीवरील जीवांचे
 कल्याण करणा-या, मस्तकी अर्धचंद्र धारण करणा-या शम्भो
 शिवाकान्त शान्त स्मरारे पुरारे ॥ वेदसारशिवस्तोत्रम् ॥
 पार्वतीपती, शान्तस्वरूप असणा-या मदनाला भस्मसात, त्रिपुरासुराचा वध करणा-या महादेवा.
 ओम जयन्ती मण्गला काली भद्रकाली कपालिनी । दुर्गा क्षमा शिवा धात्री स्वाहा स्वधा नमोऽस्तु ते ॥१॥
 अथार्गलास्तोत्रम् ।
 मार्कण्डेयजी कहते हैं- सबका शिव अर्थात कल्याण करनेवाली जगदम्बाको ' शिवा ' कहते हैं ।
 शाकम्भरी शिवा शान्ता शारदा शरणागतिः । शातोदरी शुभाचारा शुम्भासुरविमर्दिनी ॥ श्रीमदेवीभागवत १४५ ॥
 सोऽहमर्कोऽस्म्यहं ज्योतिरात्मा ज्योतिरहं शिवः । आत्मज्योतिरहं शुक्लः सर्वज्योती रसोऽस्म्यहम् ॥
 आगच्छ वरदे देवि गायत्रि ब्रह्मरुपिणि । जपानुष्ठानसिद्ध्यर्थं प्रविश्य हृदयं मम ॥
 उत्तिष्ठ देवि गन्तव्यं पुनरागमनाय च । अर्घेषु देवि गन्तव्यं प्रविश्य हृदयं मम ॥
 जयति शाम्भवी, जयति शिवा जय ॥ श्रीदेवी-अष्टोत्तर-सहस्रनाम ॥
 नमो देव्यै महादेव्यै शिवायै सततं नमः । नमः प्रकृत्यै भद्रायै नियताः प्रणताः स्म ताम् ॥
 दुर्गासप्तशत्याम् ५-९ ॥ (श्री देवी सुक्तम्)
 देवीको नमस्कार है, महादेवी शिवाको सर्वदा नमस्कार है। प्रकृति एवं भद्राको प्रणाम है।

C

हमलोग नियमपूर्वक जगदम्बाको नमस्कार करते है।।
 सर्वमण्णलमाण्णल्ये शिवे सर्वार्थसाधिके । शरण्ये त्र्यम्बके गौरि नारायणि नमोऽस्तु ते ॥ दुर्गासप्तशत्याम् ११-१० ॥
 नारायणी ! तुम सब प्रकारका मंगल प्रदान करनेवाली मंगलमयी हो। कल्याणदायिनी शिवा हो। सब पुरुषार्थोंको सिध्द
 करनेवाली, शरणगत वत्सला, तीन नेत्रोंवाली एवं गौरी हो। तुम्हें नमस्कार है।।

शिवा = कल्याणमयी देवी, मुक्ति शाम्भवी

शं = कल्याण करने वाली । पोषण के साथ परिवर्तन का भी चक्र इस सृष्टि में चलता है।
 उसे कल्याणकारी दिशा में गतिशील रखने वाली शिवशक्ति। धर्मरूप वृषभ इसका वाहन है।
 तीसरा नेत्र कषाय-कल्मषों को नष्ट करने वाली प्रज्ञा का प्रतीक है।
 वासना, तृष्णा, अहंता तीन आसुरी पुरियों का उच्छेदन करने वाला त्रिशूल आयुध है।
 मस्तक पर चन्द्रमा-शान्ति एवं विकासशील चिन्तन का प्रतिक है।

शाम्भवी यंत्रम्

शक्ति

शांभवी	शिव
मंत्राक्षर	बीजाक्षर
तुः	शं
आध्यात्मिक शक्ति	लौकिक शक्ति
मुक्ता	शिवा

फलश्रुति

मुक्ति का अधिकार अनिष्ट का निवारण

गायत्री मंत्र

ॐ भूर्भुवः स्वः । तत्सवितुर्वरेण्यं । भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥

शिवसंप्रदाय

अद्वयानंद परंपरा, उज्जयनी शाखा, विहंगम राजमार्ग, शांभवी मुद्रा, सहजराजयोग
 शिवयोगी श्री सद्गुरु कल्मेश्वर महाराज व श्री सद्गुरु निरंजन महाराज यांनी शांभवी मुद्रेसंबंधी रचिलेले अभंग
 खूना हिडियो नित्रोळू निना । बिंब होळैयूवदू ब्रह्मस्थाना ॥पल्ल॥
 ऐरदू नयनद नट्टनडूवे । सुशुम्नेय द्वारदोळू प्रकाश तोरीदी यनगे ॥१॥
 सत्तू चित्तू नित्य अल्ली आनंदवागी । ईरुवदो शांभवी मुद्रीय वरणा ॥२॥
 अरवू मरवू ईल्लदंते । अग्नी चक्रक आडोनीना । काणो कल्मेश्वरना ॥३॥ ॥ गुरुगीतामृत ॥
 संताची संगत करा । दिव्यज्ञाने भरला सारा ॥ काम क्रोधाचा काढा कचरा । विश्वी ब्रह्मच भरला आहे सारा ॥१॥
 ज्ञान दृष्टिने करावा विचार । जाईल हरपूनी अज्ञान सारं । लागेल भक्तांना मोक्षाचा थारा ॥२॥
 करावा विचार त्रिकुटावरी । सुषुम्णेच्या महाद्वारी । आत्मा गोल्हाटी भरला आहे सारा ॥३॥
 शांभवी मुद्रेने करावा विचार । म्हणे निरंजन खूण दसवे द्वार । या पासूनी उद्धरले हरिहर ॥४॥
 ॥ जयति शांभवी । जयति शिवा जय ॥

समन्वय से समाधि

शुध्द, स्थिर, व्यापक आणि परिपूर्ण म्हणजे परमार्थ.

WWW.vch-india.com , Email : vchindia@yahoo.com

संकलन:- श्री विनयानंद 0-93-2500-5525, श्री सद्गुरु निरंजन आश्रम,मौजे वडगांव (कोल्हापूर) 0230-2357-118

Vinayanand Charitable Home India 416203